

Prepared by PHOEBE in the context of CITIZEMP

Beyond Awareness: Building Community Readiness for the Energy Transition

A reflection on what it truly takes for communities to lead their own energy future; and why CITIZEMP is designed around exactly that question.

Raising awareness about renewable energy is necessary, yet it is not sufficient. This is one of the clearest lessons emerging from the growing body of practice around community energy, and it is a lesson that should sit at the heart of the CITIZEMP project.

A recently published article by Community Energy Pathways (<https://communityenergypathways.org.uk/community-readiness-for-the-future-of-electrification/>), which is a UK-based organisation with fifteen years of experience supporting local energy initiatives, puts it plainly: community readiness is "*how prepared a community is to organise itself to tackle an energy challenge and successfully develop local energy projects*". The phrase *organise itself* is the vital and operative one. Awareness tells people something is possible; **readiness**, however, is what allows them to actually do it!

CITIZEMP was designed with this distinction in mind. Across Cyprus, Greece and Bulgaria, our consortium is not simply running information campaigns. We are working with local communities, municipalities and energy practitioners to build the conditions under which genuine community-led energy action becomes possible; and sustainable.

Three Pillars, Three Countries

Community Energy Pathways describes community readiness as resting on three interconnected pillars: **community capacity** (do people have the skills and resources to act?), **community motivation** (do people believe collective action can make a difference?), and **system readiness** (is the wider local ecosystem, including local authorities, businesses, training providers, aligned and prepared to support them?).

What is striking about this framework is how precisely it maps onto what CITIZEMP has observed through its Participatory Design Workshops conducted in all three partner countries. Communities across our project territories share a common pattern: motivation is rarely the problem. People care about energy costs, about local sustainability, about leaving something better for the next generation. What is often missing is the first and third pillars being the organisational capacity and the supportive local systems that turn that motivation into tangible action.

This is what our Energy Champions programme is designed to address. By equipping community members with practical skills, technical literacy, facilitation, communication, project planning, CITIZEMP is directly investing in community capacity. And by connecting those champions to local authorities, municipalities and energy communities already operating in the field, the project is also working to strengthen system readiness.

Volunteering at the Core

The community capacity pillar deserves particular attention because it includes something that can easily be overlooked in project planning: **volunteer capacity**. Community energy, by its nature, depends on people who are willing to give their time without immediate financial return. This is not a weakness of the model; it is one of its defining strengths, because it is the mechanism through which communities develop genuine ownership of their own energy futures.

In our own consortium, the Municipality of Athienou stands as a living example of what volunteer-driven community engagement can achieve. The municipality's model, built on deep local trust, active civic participation and a culture of collective problem-solving, demonstrates that communities do not need to wait for top-down infrastructure before they begin. They need the confidence, the skills and the organisational structures to move. CITIZEMP's phygital hubs are intended to provide exactly those structures: accessible, community-anchored spaces, physical and digital, where knowledge flows, questions are asked and action is planned.

Minoan Energy Community in Crete Proves the Point

This June, something remarkable happened in the packed conference hall of the Arkalohori Conference Centre in the Municipality of Minoa Pediada, Crete (https://www.linkedin.com/posts/minoan-energy_cretevalley-activity-7474111071159500800-4e6Y). Students from local schools performed music, video, painting, shadow theatre and most memorably, a Karagiozis performance reimagined around the theme of energy autonomy. The common thread running through every performance was the same: that renewable energy, drawn from the sun, the wind and the local land, **belongs to the community**.

The event was organised by CITIZEMP partner Minoan Energy Community (MEC), under the banner of the CRETE VALLEY project, a living demonstration of how a broad-based energy community can function in practice. But what made the occasion particularly significant for CITIZEMP was the presence of a special guest: **Alexis Chatzibiros from the Samsø Energy Academy in Denmark**.

Samsø is, by any measure, one of the most important reference points in the global community energy movement. This Danish island of roughly 4,000 inhabitants became 100% energy independent in less than five years, not through government mandate but through community buy-in, resident by resident, farm by farm, wind turbine by wind turbine. The Samsø model is not simply an energy success story. It is a story about what community readiness, fully realised, looks like at scale.

And it is not coincidental that Samsø, and the Academy that preserves and shares its lessons, provided inspiration for CITIZEMP when the project was conceived. When Alexis Chatzibiros travelled two days from Denmark, to be present in Arkalohori for just two hours, he brought with him a living proof of concept: that communities anywhere, if they organise themselves with clarity and collective purpose, can reshape their own energy reality.

Collective Action Is Not Optional

There is a phrase in the Community Energy Pathways article that deserves to be quoted directly: communities need "a sense that collective action can make a difference." This is not motivational language. It is a structural observation about how energy transitions succeed or fail.

Individual action matters. Households that install solar panels, switch to heat pumps or reduce consumption make a genuine contribution. But the energy transition at community scale, the kind that changes what is possible for an entire neighbourhood, village or municipality, requires something more. It requires people to act together, to share risk and benefit, and to build institutions that outlast any single project or any single activist.

This is why CITIZEMP's model centres on energy *communities* rather than individual consumers. It is why we are investing in training Energy Champions who can sustain local engagement beyond the life of the project. It is why our phygital hubs are designed to be community-owned spaces rather than project outputs. And it is why **the Samsø story**, a community that made a collective decision and held to it, continues to resonate across Europe and beyond.

Πέρα από την Ενημέρωση: Χτίζοντας Κοινότητες για την Ενεργειακή Μετάβαση

Μια σκέψη για το τι πραγματικά χρειάζεται ώστε οι κοινότητες να ηγηθούν του δικού τους ενεργειακού μέλλοντος και γιατί το CITIZEMP έχει σχεδιαστεί ακριβώς γύρω από αυτό το ερώτημα.

Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι απαραίτητη, ωστόσο δεν είναι επαρκής. Αυτό είναι ένα από τα πιο ξεκάθαρα διδάγματα που προκύπτουν από το αυξανόμενο ενδιαφέρον για πρακτική γύρω από την κοινοτική ενέργεια και είναι ένα δίδαγμα που θα πρέπει να βρίσκεται στον πυρήνα του έργου CITIZEMP.

Ένα πρόσφατα δημοσιευμένο άρθρο από το Community Energy Pathways (<https://communityenergypathways.org.uk/community-readiness-for-the-future-of-electrification/>), έναν οργανισμό με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο και δεκαπέντε χρόνια εμπειρίας στην υποστήριξη τοπικών ενεργειακών πρωτοβουλιών το διατυπώνει ξεκάθαρα: η κοινοτική ετοιμότητα αφορά «το πόσο προετοιμασμένη είναι μια κοινότητα ώστε να οργανώσει τον εαυτό της για να αντιμετωπίσει μια ενεργειακή πρόκληση και να αναπτύξει με επιτυχία τοπικά ενεργειακά έργα». Η φράση «να οργανώσει τον εαυτό της» είναι η ουσιαστική και λειτουργική. Η ενημέρωση λέει στους ανθρώπους ότι κάτι είναι δυνατό, η **ετοιμότητα**, ωστόσο, είναι αυτό που τους επιτρέπει να το κάνουν πραγματικά!

Το CITIZEMP σχεδιάστηκε έχοντας αυτή τη διάκριση κατά νου. Σε ολόκληρη την Κύπρο, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, η κοινοπραξία μας δεν υλοποιεί απλώς εκστρατείες ενημέρωσης. Εργαζόμαστε με τοπικές κοινότητες, δήμους και επαγγελματίες του τομέα της ενέργειας για να δημιουργήσουμε τις συνθήκες υπό τις οποίες η γνήσια ενεργειακή δράση με πρωτοβουλία της κοινότητας καθίσταται δυνατή και βιώσιμη.

Τρεις Πυλώνες, Τρεις Χώρες

Το Community Energy Pathways περιγράφει την κοινοτική ετοιμότητα ως κάτι που βασίζεται σε τρεις αλληλένδετους πυλώνες: **κοινοτική ικανότητα** (έχουν οι άνθρωποι τις δεξιότητες και τους πόρους για να δράσουν;), **κοινοτικό κίνητρο** (πιστεύουν οι άνθρωποι ότι η συλλογική δράση μπορεί να κάνει τη διαφορά;), και **ετοιμότητα του συστήματος** (είναι το ευρύτερο τοπικό οικοσύστημα, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών αρχών, των επιχειρήσεων και των παρόχων κατάρτισης, ευθυγραμμισμένο και προετοιμασμένο να τους υποστηρίξει;).

Αυτό που είναι εντυπωσιακό σε αυτό το πλαίσιο είναι το πόσο ακριβώς αντιστοιχεί σε όσα έχει παρατηρήσει το CITIZEMP μέσω των Συμμετοχικών Εργαστηρίων Σχεδιασμού που πραγματοποιήθηκαν και στις τρεις χώρες εταίρους. Οι κοινότητες στις περιοχές του έργου μας μοιράζονται ένα κοινό μοτίβο: το κίνητρο σπάνια αποτελεί το πρόβλημα. Οι άνθρωποι ενδιαφέρονται για το ενεργειακό κόστος, για την τοπική βιωσιμότητα, για το να αφήσουν κάτι καλύτερο στην επόμενη γενιά. Αυτό που συχνά λείπει είναι ο πρώτος και ο τρίτος πυλώνας, δηλαδή η οργανωτική ικανότητα και τα υποστηρικτικά τοπικά συστήματα που μετατρέπουν αυτό το κίνητρο σε απτή δράση.

Αυτό είναι που το πρόγραμμα Energy Champions έχει σχεδιαστεί να αντιμετωπίσει. Εξοπλίζοντας τα μέλη της κοινότητας με πρακτικές δεξιότητες, τεχνικές γνώσεις, διευκολύνσεις, επικοινωνία και σχεδιασμό έργων, το CITIZEMP επενδύει άμεσα στην κοινοτική ικανότητα. Και συνδέοντας τους champions με τις τοπικές αρχές, τους δήμους και τις ενεργειακές κοινότητες

που ήδη δραστηριοποιούνται στον τομέα, το έργο εργάζεται επίσης για την ενίσχυση της ετοιμότητας του συστήματος.

Ο Εθελοντισμός στον Πυρήνα

Ο πυλώνας της κοινοτικής ικανότητας αξίζει ιδιαίτερη προσοχή, επειδή περιλαμβάνει κάτι που μπορεί εύκολα να παραβλεφθεί κατά τον σχεδιασμό έργων: την **εθελοντική ικανότητα**. Η κοινοτική ενέργεια από τη φύση της εξαρτάται από ανθρώπους που είναι πρόθυμοι να προσφέρουν τον χρόνο τους χωρίς άμεση οικονομική ανταμοιβή. Αυτό δεν αποτελεί αδυναμία του μοντέλου είναι ένα από τα καθοριστικά του πλεονεκτήματα επειδή είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου οι κοινότητες αναπτύσσουν πραγματική κυριότητα του δικού τους ενεργειακού μέλλοντος.

Στη δική μας κοινοπραξία, ο Δήμος Αθηνών αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα του τι μπορεί να επιτύχει η κοινοτική συμμετοχή που βασίζεται στον εθελοντισμό. Το μοντέλο του δήμου το οποίο βασίζεται στη βαθιά τοπική εμπιστοσύνη, στην ενεργή συμμετοχή των πολιτών και σε μια κουλτούρα συλλογικής επίλυσης προβλημάτων αποδεικνύει ότι οι κοινότητες δεν χρειάζεται να περιμένουν υποδομές που επιβάλλονται από πάνω προς τα κάτω πριν ξεκινήσουν. Χρειάζονται την αυτοπεποίθηση, τις δεξιότητες και τις οργανωτικές δομές για να προχωρήσουν. Τα phygital hubs του CITIZEMP προορίζονται να παρέχουν ακριβώς αυτές τις δομές: προσβάσιμους χώρους συνδεδεμένους με την κοινότητα, φυσικούς και ψηφιακούς όπου η γνώση ρέει, τίθενται ερωτήματα και σχεδιάζεται η δράση.

Η Ενεργειακή Κοινότητα Μινώα στην Κρήτη Αποδεικνύει το Επιχείρημα

Τον Ιούνιο κάτι αξιοσημείωτο συνέβη στην κατάμεστη αίθουσα συνεδρίων του Συνεδριακού Κέντρου Αρκαλοχωρίου στον Δήμο Μινώα Πεδιάδας, στην Κρήτη. (https://www.linkedin.com/posts/minoan-energy_cretevalley-activity-747411071159500800-4e6Y). Μαθητές από τοπικά σχολεία παρουσίασαν μουσική, βίντεο, ζωγραφική, θέατρο σκιών και, το πιο αξιομνημόνευτο, μια παράσταση Καραγκιόζη επαναπροσδιορισμένη γύρω από το θέμα της ενεργειακής αυτονομίας. Το κοινό νήμα που διαπερνούσε κάθε παρουσίαση ήταν το ίδιο: ότι η ανανεώσιμη ενέργεια που προέρχεται από τον ήλιο, τον άνεμο και την τοπική γη **ανήκει στην κοινότητα**.

Η εκδήλωση οργανώθηκε από τον εταίρο του CITIZEMP, τη Μινωική Ενεργειακή Κοινότητα (MEC), στο πλαίσιο του έργου CRETE VALLEY, μια ζωντανή απόδειξη του τρόπου με τον οποίο μια ευρείας βάσης ενεργειακή κοινότητα μπορεί να λειτουργήσει στην πράξη. Αυτό όμως που έκανε την περίπτωση ιδιαίτερα σημαντική για το CITIZEMP, ήταν η παρουσία ενός ξεχωριστού προσκεκλημένου: **του Αλέξη Χατζημπήρου από τη Samsø Energy Academy στη Δανία**.

Η Samsø είναι με κάθε μέτρο σύγκρισης, ένα από τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς στο παγκόσμιο κίνημα της κοινοτικής ενέργειας. Αυτό το δανέζικο νησί με περίπου 4.000 κατοίκους έγινε 100% ενεργειακά ανεξάρτητο σε λιγότερο από πέντε χρόνια, όχι μέσω κυβερνητικής επιβολής αλλά μέσω της αποδοχής της κοινότητας, κάτοικο προς κάτοικο, αγρόκτημα προς αγρόκτημα, ανεμογεννήτρια προς ανεμογεννήτρια. Το μοντέλο της Samsø δεν αποτελεί απλώς μια ιστορία επιτυχίας στον τομέα της ενέργειας. Είναι μια ιστορία για το πώς μοιάζει η κοινοτική ετοιμότητα όταν έχει υλοποιηθεί πλήρως σε μεγάλη κλίμακα.

Και δεν είναι τυχαίο ότι η Samsø και η Ακαδημία που διατηρεί και μεταδίδει τα διδάγματά της αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για το CITIZEMP όταν το έργο σχεδιάστηκε. Όταν ο Αλέξης Χατζημπήρος ταξίδεψε δύο ημέρες από τη Δανία για να παρευρεθεί στο Αρκαλοχώρι για μόλις

δύο ώρες, έφερε μαζί του μια ζωντανή απόδειξη της ιδέας ότι οι κοινότητες οπουδήποτε, εάν οργανωθούν με σαφήνεια και συλλογικό σκοπό μπορούν να αναδιαμορφώσουν τη δική τους ενεργειακή πραγματικότητα.

Η Συλλογική Δράση Δεν Είναι Προαιρετική

Υπάρχει μία φράση στο άρθρο του Community Energy Pathways που αξίζει να παρατεθεί αυτούσια: οι κοινότητες χρειάζονται «την αίσθηση ότι η συλλογική δράση μπορεί να κάνει τη διαφορά». Αυτή δεν είναι μια φράση παρακίνησης. Είναι μια δομική παρατήρηση σχετικά με το πώς οι ενεργειακές μεταβάσεις πετυχαίνουν ή αποτυγχάνουν.

Η ατομική δράση έχει σημασία. Τα νοικοκυριά που εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά πάνελ, μεταβαίνουν σε αντλίες θερμότητας ή μειώνουν την κατανάλωση συμβάλλουν ουσιαστικά. Όμως η ενεργειακή μετάβαση σε επίπεδο κοινότητας εκείνη που αλλάζει το τι είναι δυνατό για μια ολόκληρη γειτονιά, χωριό ή δήμο απαιτεί κάτι περισσότερο. Απαιτεί οι άνθρωποι να δρουν μαζί, να μοιράζονται τον κίνδυνο και το όφελος και να δημιουργούν θεσμούς που διαρκούν περισσότερο από οποιοδήποτε μεμονωμένο έργο ή οποιοδήποτε μεμονωμένο ακτιβιστή.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το μοντέλο του CITIZEMP επικεντρώνεται στις ενεργειακές κοινότητες και όχι στους μεμονωμένους καταναλωτές. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο επενδύουμε στην εκπαίδευση των Energy Champions που μπορούν να διατηρήσουν τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας πέρα από τη διάρκεια του έργου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι phygital hubs μας έχουν σχεδιαστεί ώστε να αποτελούν χώρους που ανήκουν στην κοινότητα και όχι απλώς αποτελέσματα ενός έργου. Και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ιστορία της Samsø μιας κοινότητας που πήρε μια συλλογική απόφαση και παρέμεινε προσηλωμένη σε αυτήν, εξακολουθεί να έχει απήχηση σε ολόκληρη την Ευρώπη και πέρα από αυτήν.